

تعریف و سند و کالت

مقدمه:

در این بحث کوتاه از معنی و تعریف و کالت و استعمال کلمه و کیل در قرآن و سند و کالت در ادله اربمه سخن میرانیم.

معنی لغوی و اصطلاحی:

وکالت به کسر و فتح اول مصدر از ریشه ثلاثی وکل برون ضرب است. معنی لغوی آن وا گذاشتن و سپردن کار به دیگری از قبل خود و معنی اصطلاحی آن قائم مقام ساختن و مأذون نمودن غیر و کفایت و اعتماد کردن باوست (۱). پس موکل کسی است که کاری را به دیگری وامیگذارد و بوی اعتماد و کفایت میکند و وکیل کسی است که کار را به او میسپارند و بوی اعتماد و کفایت میکنند.

تعریف:

وکالت را فقها به استنابه در تصرف (۲)، تعریف کرده اند و باین تعبیر نیابت صفت

۱ - وکالت بحسب لغت تفویض را افاده میکند و در شرع به استنابه در تصرف تفسیر شده است : ادوار فقه تألیف استاد محمود شهابی جلد ۲ - چاپ تهران - ۱۳۳۶ صفحه ۱۲۷.

۲ - و هو استنابه فی التصرف. شرایع الاسلام تألیف محقق حلی متوفی ۶۷۶ق. ایضاً لعمه تألیف شهید اول مقتول ۷۸۶ و سایر کتب فقهی.

وکیل و استنابه وصف موکل است.

همین تعریف است که در ماده ۶۵۶ ق. م. باین عبارت بیان شده : « وکالت عقدی است که بموجب آن یکی از طرفین دیگری را بسرای انجام امری نایب خود مینماید. »

و در فقه اسلامی وکیل به کسی گفته شده که از طرف موکل خود در کایه امور و عقود و احکام و دعاوی نیابت و اختیار دارد بشرط ناتوانی موکل بالفعل و توانائی وی بالقوه (۱).

فایده و قلمرو:

باب وکالت بجهت قابلیت استفاده در همه امور و عقود و تعمیم و شیاع آن بین عامه از امهات ابواب فقهی است که در کتابها و رسائل فقهی از آن بحث شده است. زیرا وکالت عقدی است که در تمام عقود، ایقاعات، احکام، سیاسات، امور معاشی، معاملات، مرافعات و بالجمله تمام آنچه مربوط به مناسبات و روابط مدنی و اجتماعی است جز آنچه اختصاص به مباشرت شخص دارد مثل عبادات (۲) میتوان از آن استفاده کرد و بدیگری نیابت داد که از طرف شخص، متکفل انجام امور مورد نظر وی باشد.

بجهت همین توسعه قلمرو و اهمیت و ضرورت وجودی آن که وسیله ادامه کار و عدم تعطیل امور و موجب گردش چرخهای زندگی اجتماعی و افزایش نیرو و گسترش فعالیت انسانی و بازده اقتصادی و انجام کار بدست کاردان است که حقوقدانان و قانونگذاران اهمیت و اعتبار خاص برای آن قائل شده اند.

لفظ وکیل در قرآن:

در قرآن شریف در موارد عدیده خداوند خود را وکیل نامیده است :

سوره انعام - آیه: **و هو علی کل شیء وکیل.** و در تفسیر ابوالفتوح رازی

چنین معنی شده است و او بر همه چیزی حافظ و نگهبان است و مدبر و متصرف بر سبیل مصلحت و برای آن وصف خود کرد بآنکه وکیل است که این اموال و تصرف از تدبیر و محافظت مصالح که میفرماید منفعت آن با او عاید نیست با ما عاید است. و در تفسیر

۱- الوکیل هو الذی یتصرف لغيره لمجزموکله : التعلیقات میرسید شریف جرجانی

متوفی ۸۱۶ هـ

۲- فضايله ماجعل ذریعة الی غرض لایختص بالمباشرة: شرایع محقق.

منهاج الصادقین چنین معنی شده : بر همه چیز ها نگهبان است و متولی امور
بندگان .

ایضا سوره انعام-آیه: **وما جعلناک علیهم حفیظاً و ما انت علیهم بوکیل** .
معنی آیه در تفسیر ابوالفتوح رازی چنین آمده : « وما قرار ندادیم ترا بر بندگان حفیظ
و تو بر ایشان وکیل نه ای . و فرق وکیل و حفیظ آن باشد که حفیظ آن باشد که ایشان را
نگه دارد از آنکه در کارهایشان خللی باشد و وکیل آن باشد که قیام کند به مصالح ایشان
از مصالح دین و دنیا که هیچ بر رسول مفوض نیست . بل خداست جل جلاله که رقیب (مراقب)
و حفیظ اعمال ایشان و وکیل و کفیل ارزاق ایشان است .

ایضا سوره انعام - آیه : **قل لست علیهم بوکیل** . بگو (ای محمد) نیستم من
بر شما نگهبان که مهم شما را بمن گذاشته باشند تا شما را با اختیار از تکذیب منیع کنم یا بتقریب
جزا دهم چه بر من همین انذار است و وکیل و حفیظ اوست سبحانه (۱) .

سوره یونس- آیه: **وما انا علیهم بوکیل** (از قول محمد صلعم) : و من
بر شما وکیل نیستم تا تکفل کنم منافع و دفع مضار شما را چنانکه وکیل مرد قایم باشد
بخیر و شراو .

سوره شوری- آیه : **والذین اتخذوا من دونه اولیاء الله حفیظ علیهم**
وما امانت علیهم بوکیل . آنانکه بدون خدای خداوندان و معبودان گیرند خدای برایشان
نگهبان است اعمال ایشان میداند و میشناسد و برایشان می شمارد تا جزا دهد ایشان را بر آن
و تو که محمدی وکیل ایشان نه ای . انما بر تو ابلاغ و اعدار و انذار است .

سند و کالت:

مستند و کالت در ادله اربعه یعنی کتاب، سنت، عقل، اجماع باین شرح است .

کتاب:

در آیات الاحکام جزایری (۲) چنین آمده : « در باب وکالت استدلال بر سه آیه
از قرآن شده است . اولی در سوره بقره عبارتست از : **الا ان یعفون او یعفو الذی**

۱- منهاج الصادقین - ملا فتح اله کاشانی چاپ تهران ۱۳۲۴ ق.

۲- قلائد الدرر فی بیان آیات الاحکام بالائثر - تألیف شیخ الفقهاء المتبحرین رئیس-
المجتهدین و تاج المحققین العلامة الشیخ احمد بن الشیخ اسماعیل الجزائری قدس سره متوفی
۱۱۵۰ ق . چاپ سنگی طهران سال ۱۳۲۷ قمری .

بیمده عقدة النکاح (۱) وجه دلالت آیه این است که کسیکه گره نکاح بدست اوست شامل وکیل است.

بعضی از مفسرین قرآن گفته اند که شامل ولی ، وصی ، وکیل است . ابو الفتح رازی شامل هر سه دانسته ولی صاحب منهاج الصادقین شامل ولی دانسته است.

دومی در سوره کهف است: **فابعثوا احدکم بورقکم هذا الی المدینة فلینظر ایها ازکی طعاماً فلیاتکم برزق منه ولیتلطف (۲)** حاصل معنی آنکه بدهید پول- هایتان را یکی از میان خودتان و او را قائم مقام خود سازید برای اکتیاع غذا برای شما و این مفهوم معنی وکیل است که مبعوث از طرف دیگران است.

سومی در سوره کهف است: **فلما جاوزا قال الفتية آتنا غذا لنا . وجه دلالت اینست که عرب وکیل و خادم را با لفظ فتی میخواند و چون مراد یوشع بوده که خادم نبوده پس وکیل بوده . عیاشی در تفسیر خود همین را گفته . در دلالت آن نظر است (نظر جزائری) زیرا یوشع وصی موسی بود نه وکیل او و اگر بگوئیم که الفتی اطلاق بوکیل دارد مسلم نیست که انحصار در این معنی داشته باشد . . . گفته اند در آیه **بعث الحکمین** اشاره به مشروعیت آن شده زیرا بعث یعنی توکیل و قصد اثبات مشروعیت آن از قرآن است و عدم وضوح دلالت آیات مزبور بر مشروعیت منافات با اثبات مشروعیت آن از سنت و اجماع ندارد.**

سنت ، اجماع ، عقل:

در **مفتاح الکرامه (۳)** چنین آمده: «قد اجمعت الامة فی جمیع الاعصار والامصار علی جواز الوكالة فی الجملة و فی (المبسوط والسرائر) انه لاخلاف فی جوازها بین الامة و قد طفحت عبارات کتب الاستدلال بالاستدلال علی جوازها و مشروعيتها بالکتاب و السنة والاجماع واستدلال جماعة علی ذلك بالمقل قالو ان شدة الحاجة الی التوکیل ظاهرة اذکل احد لايمكنه مباشرة جمیع ما یحتاج الیه من الافعال .»

۱- آیه ۲۳۷

۲- آیه ۱۹

۳- مفتاح الکرامه فی شرح قواعد العلامة . تصنیف الفقیه المتبحر العلامة الفاضل التحریر المحقق المدقق المتتبع الا وحدی مولانا السید محمد جواد بن محمد ابن محمد الحسینی العاملی الشقراعی المجاور بالنجف الاشرف النروی حیا و میثا قدس الله سره الشریف طبع مصر ۱۳۲۶ هـ .

حاصل آنکه اجماع در تمام اعصار و بلاد بر جواز وکالت است و در کتبهای مبسوط و سرائر آمده که خلاف در جواز آن بین امت نیست و عبارات کتبهای فقه استدلالی پراکنده استدلال بر جواز و مشروع بودن وکالت است با استناد کتاب و سنت و اجماع و جمعی به دلیل عقل استناد کرده اند که شدت احتیاج مردم به وکالت مسلم است زیرا برای همه، مباشرت تمام امور و کارهایی که نیازمند است امکان ندارد.

مصوبات کنفرانس صلح بر مبنای قانون

کنفرانس صلح بر مبنای قانون که از ۹ تا ۱۴ ژوئیه ۱۹۶۷ در ژنو با حضور بیش از ۲۵۰۰ نفر از استادان حقوق، قضات، وکلا، رجال فرهنگی، شخصیت‌های اجتماعی از تمام دنیا تشکیل بود و نمایندگان ایران نیز شرکت داشتند علاوه بر سخنرانی‌ها و مذاکراتی که در آن بعمل آمد موضوعاتی را مورد تصویب قرارداد که اهم آنها عبارتند از:

- ۱- ایجاد کمیسیون ملی مصوبات و موثقی سازمان ملل متحد
- ۲- تدوین مجموعه قوانین جهانی.
- ۳- تأسیس مرکز بین‌المللی اطلاعات حقوقی.
- ۴- تنظیم مقررات رفع اختلافات بین‌المللی از راه صلح.
- ۵- استفاده از وسائل ارتباطات بین‌المللی.
- ۶- جمع‌آوری و یکسان نمودن قوانین ملی در مورد وصیت و ارث.
- ۷- حمایت مالکیت صنعتی.
- ۸- همکاری با سایر سازمانهای بین‌المللی.
- ۹- اعلام سال ۱۹۶۸ بنام سال بین‌المللی حقوق بشر.
- ۱۰- تشریح مساعی در پروژه‌ها و پژوهش‌های حقوقی.